

První stanovisko mezinárodního hnutí
Paříž, 10. října 1963

Změnila-li se báseň,
to proto, že jsem se změnil já,
to proto, že jsme se změnili my všichni,
to proto, že se změnil svět.

Člověk je stále méně určován svou národností, třídou, mateřštinou a stále více svým postavením ve společnosti a ve světě, tím, co ho obklopuje, texturami, událostmi, informacemi, podněty, energiemi. Vstupuje do prostoru a přizpůsobuje této nové svobodě svá gesta, brzy jí přizpůsobí své myšlenky, svůj způsob života. Poezie přestává být dílem a stává se činností, z recitace se proměňuje v konstelaci, z věty ve strukturu, ve zpěvu se stává střediskem energie. Jednotliví autoři nebo skupiny si už léta uvědomovali, třebaže skoro nikdy o sobě navzájem nevěděli, že lidstvo je povoláno k životu funkčnímu a kosmickému, to jest k proměně, která nás dovede mimo dosah existenciální úzkosti. Zabývali se proto výzkumy poezie, kterou možno obecně označit jako poezii prostorovou (pojmy času, struktury, energie jsou v tomto pojmenování obsaženy). Patří sem: poezie konkrétní: pracuje s jazykem jako s materiálem, vytváří z něho struktury a předává informaci, a to především estetickou; poezie fonetická: je založena na fenoménech, znělých částicích jazyka a všeobecně na všech zvucích, vydávaných lidskými hlasovými orgány; tyto fenomény jsou zpracovány pomocí magnetofonu a směřují k vytvoření zvukového prostoru; poezie objektivní: malířské, grafické, sochařské, hudební aranžování umožněné aktivní spoluprací malířů, sochařů, hudebníků, typografů; poezie vizuální: slovo nebo jeho prvky jsou pojímány jako objekty a centra vizuální energie; poezie fónická: báseň je komponována přímo na

magnetofonovém pásku, slova a věta jsou pojímány jako objekty a centra auditivní energie; poezie kybernetická, seriální, permutační, verbofonie atd.

Tyto různé směry (které se často prolínají) mohou se seskupit do jednoho hnutí (přičemž ponechávají každé ze svých vůdčích myšlenek volnost), neboť mají tyto body společné:

všechny tyto druhy poezie usilují stát se objektivními, to jest odmítají být nositeli morálních nebo filozofických obsahů i výrazem společenského Já, které se marně ptá „kdo jsem?“, ale chtějí být osvobozením energie podílem na estetické informaci, objektivací jazyka, rozumí se za předpokladu, že jazyk je svébytný svět (obsahující jiné světy, jako je opět jazyk obsažen v nich – odtud jeho autentičnost) a že všichni básníci směřují k tomuto ideálnímu bodu, kde slovo se tvoří samo ze sebe a osvobozuje tak univerzální realitu.

(...)

Tato poezie, ve své rozmanitosti, avšak se společnými tendencemi, je podnětná. Lidé se osvobozují od řeči předem dané a vnucené už v dětství i s její zátěží myšlenek a morálky, vracejí se ke kořenům sil a pracují na nich za pomoci nejmodernějších techniky a svědomí jako kosmonaut v prostoru – neboť etika spočívá v odvaze ke změně. Radost, i když chybějící omezené jistoty, radost ve světě, který je otevřený, radost z tvoření v tvoření nekonečně prostorovém. Tato poezie není „ustálená“, je v ustavičném vzniku.

Text Prvního stanoviska mimo jiné podepsali Bohumila Grögerová, Josef Hiršal, Ladislav Novák.

Geofyzikální ústav AV ČR, v.v.i.
Archiv výtvarného umění, o.s.

Vás srdečně zvou
na dvacátou sedmou výstavu cyklu
Setkávání

Vizuální poezie

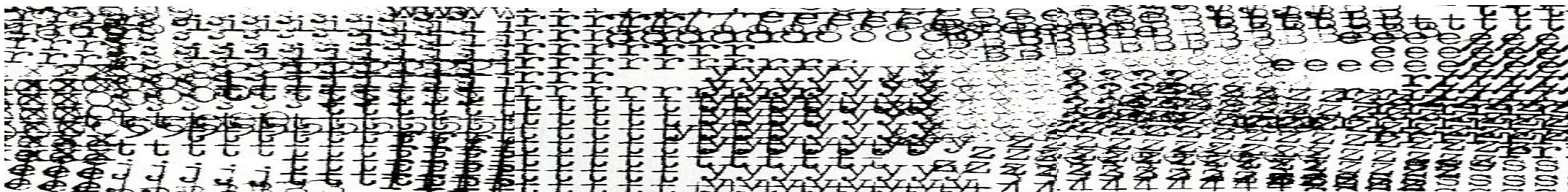
úvodní slovo: Mgr. Zdeněk Freisleben,
ředitel Památníku národního písemnictví v Praze

Martin Daněk (PKF) - hobojo

zahájení ve středu 4. listopadu 2009
v 17:30 hodin

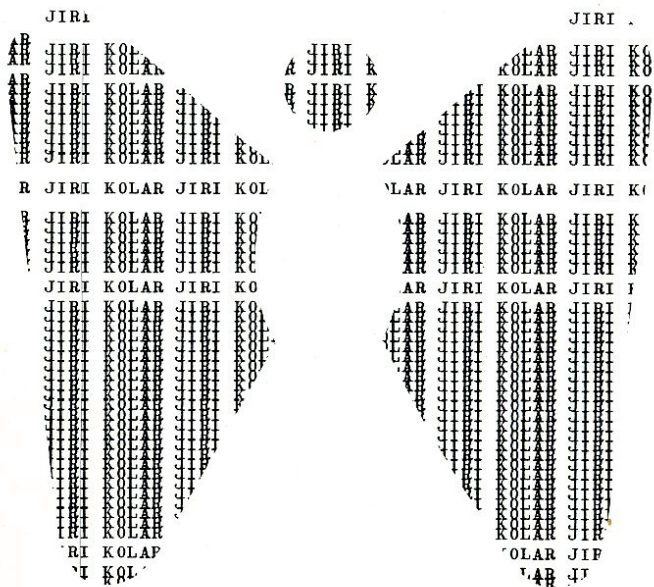
otevřeno 5. listopadu 2009 - 8. ledna 2010
po-pá 8.00 - 16.00 hodin

Geofyzikální ústav AV ČR
Boční II, 140 00 Praha 4-Spořilov
www.ig.cas.cz
www.artarchiv.cz

Jiří Kolář: Snad nic, snad něco

Koncem roku 1961 jsem četl jakousi statistiku, která dokazovala, že většina dnešní lidstva neumí číst a psát. A tu mě napadlo, abych se pokusil udělat báseň, jak by ji napsal analfabet. Nic mi nebránilo, abych to učinil, má předcházející práce na tento čin jako by čekala. Měl jsem za sebou **První manifest evidentní poezie**, tehdy ještě psané strojem, opřené o slovo jako o znak: evokační básně portrétů abstraktních výtvarníků, portréty z jmen básníků a hudebníků, značkové básně, básně rébusy, obrázkové a barevné básně. Vzpomínám, že jsem sbíral odvalu k tomuto kroku celý týden, a když jsem později skončil svůj pokus, nazval jsem tyto básně **analfabetogramy**. Stačila noc a znepokojila mě možnost napsání básni člověka s porušenou myslí. Tyto básně jsem nazýval **cvokogramy**. Za touto sérií pokračovaly potom slepecké básně, transparentní básně, punktuelní, rouškové, ponorné básně atd. Toto úsilí mi vnutilo studium vzniku písma vůbec. Uchvátily mě víc třecí plochy přechodů jednotlivých vývojových epoch než písmo samo, zvláště petroglify a uzlové písmo. Z té doby (1962-1963) se datují mé první uzlové básně, žiletkové a klíčové básně, které mě přivedly k hloubkovým básním a o rok později k **předmětné poezii**. Jednu z prvních těchto **předmětných básní** jsem nazval k počtě vynálezců básně-objektu: **Jednou bude možné dělat poezii z čehokoliv**. Sám jsem ji dělal z čehokoliv, totiž byla v tom, jak předměty dostat do kompozičního řádu, do řádu veršů, do řádu básně. Nevím, zda bych se dostal k druhu této poezie bez zkušenosti, kterou mi poskytl objev roláží, chiasmáží, stratifií a asambláží. Jedno je však jisté, **roláž** mi poskytla možnost vidět svět vždy nejméně ve dvou dimenzích a dotáhla mě k možnosti multiplicity reality. **Chiasmáž** mě naučila hledět na sebe a na svět z tisíce a jednoho úhlu, přinutila počítat s tisícem a jednou

Reinhold Koehler:
Motýl pro Jiřího Koláře, 1969

zkušeností, tisícem a jedním osudem atd. **Stratifikace** mě přesvědčily, z kolika neznámých vrstev je složen život, kolik neznámých ložisek žije v každém z nás, jestliže se nám podaří některé odhalit. A k **asamblážím** mě přivedla návštěva Osvětimského muzea. Byl to pro mě jeden z největších otřesů, jaké jsem zažil: zasklené obrovité místnosti plné vlasů, bot, kufrů, oděvů, protéz, nádob, brýlí, dětských hraček atd. Všechno poznamenané strašlivým osudem, poznamenané něčím, na co umění nestačilo a snad nikdy nebude stačit. Tady se dovršila moje skepse ke všemu, co pracovalo a pracuje s umělým šokem, ke všemu, co kdy chtělo a chce epatizovat, dráždit, provokovat, k jakémukoliv exhibicionismu.

Skutečnost jako vždy znovu zaskočila umělce. Bohudík ne všechny. Mallarméovo: **snad nic, snad něco skoro jako umění...** nevyrostalo z půdy pohnojené touhou šokovat, ale z laboratoře, z toho, co přinese nepředvídatelnost, co odhalí a zjeví vědomý pokus. Toto mě přitáhlo ještě těsněji k umělcům, kteří dokázali stát kdesi v tichu za svým dílem, kteří dokázali odvrhnout všechny diskuse se světem, diskuse se sebou samým, odvrhnout všechny útky k lásce, víře, samotě, snům, přírodě, smrti, k rozjímání nebo vzpomínce, k fantazii nebo dějinám. K těm, kteří věděli, že v umění nejde o nic soukromého nebo veřejného, polického nebo poetického, krásného nebo ošklivého, všedního nebo absurdního, nahého nebo symbolického, ale o to, kde se soukromé a veřejné, politické a poetické, krásné a ošklivé, všední a absurdní, nahé a symbolické, kde se krása a smrt, dějiny a příroda, fantazie a skutečnost, sen a vzpomínka nedají od sebe oddělit.

Část textu z roku 1966, přetištěno ze sborníku *Slovo, písmo, akce, hlas (K estetice kultury technického věku)*, Československý spisovatel, *Otázky a názory* sv. 63, Praha 1967.

